

LIFE

volume 12 number 135
november 2011

20 (BV)
1 1 1 1 5 80 B.

MADE IN THAILAND ISSN 1513-6205

A

i was there

เรื่อง > อากาศัทร วาสนาดำรงดี

ภาพ > อากาศัทร วาสนาดำรงดี และ ไอรดา รึนกรึมยัใจ

1

2

Would you be a hummingbird?

การสูดหายใจกลายเป็นสิ่งที่น่ารื่นรมย์ ตั้งแต่เท้าได้สัมผัสกับท่าอากาศยานกรุงไนโรบี นำแปลกที่อากาศในเคนยาบริสุทธิ์สดชื่น เย็นสบาย ชัดกับภาพในจินตนาการที่ร้อนระอุ แห้งแล้ง คลั่งฝัน

ใครบ้างจะรู้ว่า แอฟริกาไม่ได้เป็นทวีปที่มีแต่ความแห้งแล้ง อดอยาก เด็กตัวดำอมโซพุงโลชาวเอธิโอเปียนั้นกลายเป็นภาพติดตาคนไทยมานานเนิ่น แต่ในทางกลับกัน นี่คือนทวีปใหญ่ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรอันหลากหลาย

นอกจากไนโรบีจะมีชื่อได้เปรียบจากการเป็นเมืองหลวง มีคนชาติต่างๆ เข้ามาตั้งรกราก ทั้งอังกฤษ อินเดีย และจีน เป็นที่ตั้งคณะทูตของประเทศต่างๆ องค์การระหว่างประเทศ และสำนักงานขององค์กรพัฒนาเอกชน ไนโรบียังเป็นเมืองใหญ่ที่มีระดับการพัฒนา สิ่งอำนวยความสะดวกและเส้นทางคมนาคมขนส่งดีกว่าประเทศข้างเคียง ถือเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคแอฟริกาตะวันออก

ครั้งแรกที่นั่งรถเข้าไปในเมือง นึกว่าเกิดการประท้วง เพราะคนเดินข้างถนนกันเยอะมาก จนพนักงานทูตเคลยว่า คนเคนยาเดินเท้ากันเป็นนิสัย บางคนใส่สูทเดินไปทำงานกันอย่างแข็งขัน หรือแม้กระทั่งการเดินจากทุ่งหญ้าชานเมืองเข้าไปถึงใจกลางเมืองก็ถือเป็นเรื่องปกติ คงด้วยเหตุนี้แหละที่ทำให้คนเคนยาคว่าแซมบิวิ่งมาราครองนาคครองได้ตลอด

นอกจากนั้นยังมีนกตัวบึ๊งหลายตัวที่เกาะอยู่บนบิลบอร์ดขนาดใหญ่ด้วยท่าที่สบายอารมณ์ พวกมันโชคดีที่คนเคนยาไม่ล่าสัตว์ป่า แต่ถ้าอยู่เมืองไทยก็ไม่ว่าจะอยู่เหลือรอดกันเยอะขนาดนี้

ในช่วงเดือนตุลาคมนี้เป็นฤดูกาลที่ต้นจ๊กกะแลนดาผลิดอกสีม่วงบานสะพรั่งทั่วทั้งเมือง ถ้าใครมาเที่ยวที่นี้เดือนนี้ก็จะได้ชมเทศกาลจ๊กกะแลนดาแบบเดียวกับชากระบานในญี่ปุ่น เราไม่เคยคิดถึงรถติดในแอฟริกา หารู้ไม่ว่ามันเป็นปัญหาที่เมืองใหญ่ในทุกประเทศที่กำลังพัฒนาหรือกระทั่งพัฒนาแล้วต้องประสบ

3

4

A

B

600m ▶

1200m ▶

D

เหนือสิ่งอื่นใด สิ่งที่คุณวางงบประมาณประทับใจมากที่สุด เห็นจะเป็นต้นไม้ใหญ่เล็กชุกกิ่งก้านสาขา อันเปรียบเสมือน แม็กกราวนด์ของไนโรบี ที่ไม่ว่าจะมองไปทางไหนก็เจอ

คำถามที่น่าสนใจคือ ทำไมเมืองหลวงที่กำลังเติบโตอย่างรวดเร็วยังรักษาต้นไม้เหล่านี้ไว้ได้?

คำตอบน่าสนใจไม่แพ้กัน

กฎหมายของเคนยาไม่ได้มีแค่การห้ามตัดไม้ในป่า แต่ยังรวมถึงการเคารพต้นไม้ในเมืองด้วย ในทางปฏิบัติก็ไม่ได้ยากเย็น เช่น ถ้าคุณจะตัดต้นไม้เพื่อสร้างสิ่งก่อสร้าง คุณต้องชดเชย ด้วยการปลูกต้นไม้เป็นจำนวนมากกว่าที่ตัดไป

อีกทั้งรัฐบาลยังสนับสนุนให้โรงเรียนและมหาวิทยาลัยต่างๆ เป็นแบบอย่างที่ดีในการปลูกต้นไม้ เด็กทุกคนจะได้ปลูกต้นไม้รอบๆ โรงเรียนของพวกเขา จึงไม่น่าแปลกใจที่นักเรียนในเคนยา จะซึมซับสีเขียวเหล่านั้นเป็นส่วนหนึ่งในชีวิต

โชคดีที่รัฐบาลปัจจุบัน นำโดยประธานาธิบดี Emilio Mwai Kibaki ใส่ใจปัญหาสิ่งแวดล้อมและแก้ไขอย่างเห็นเป็นรูปธรรม แม่น้ำไนโรบีที่ก่อนหน้านี้รู้กันดีว่าเป็นเหมืองที่รวมซากขยะหรือแม่น้ำเน่าๆ สายหนึ่ง วันที่เราไปเห็นมันกลายเป็นแม่น้ำใสสะอาด แวดล้อมด้วยหญ้าสีเขียวในสวน ไม่มีวัชพืชรบกวน ฝูงพลาสติกหรือแม้แต่เปลือกกล้วย แม่น้ำถูกจัดระเบียบใหม่ทั้งเมือง คาดว่าจะนำไปบริโภคได้เร็วๆ นี้ นับเป็นผลงานของรัฐมนตรี John Michuki ที่สามารถแก้ทั้งปัญหาน้ำเน่าและสร้างรายได้ให้คนตกงานไปพร้อมๆ กัน

ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางของประเทศ แต่ถ้าผู้แทนไม่ถูกใจ ก็ไม่ได้หมายความว่าเอกชนหรือ

D

1800m

E

ภาคประชาชนจะไม่มีสิทธิ์เปลี่ยนแปลงอะไรเลย ดังที่ Elinor Ostrom นักรัฐศาสตร์หญิง ซึ่งได้รับรางวัลโนเบลสาขา เศรษฐศาสตร์จากการกระตุ้นความคิดของผู้คนใหม่ กล่าวไว้ว่า เพียงแค่เห็นคุณค่า เราทุกคนจะสามารถร่วมกันรักษาทรัพยากรส่วนรวมได้ โดยไม่ต้องรอให้รัฐบาลเป็นคนลงมือทำ

มีการยกย่องให้เคนยาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชาวฟารีที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งของโลก โดยมีองค์กรภายใต้การกำกับของรัฐบาลที่ชื่อ Kenya Wildlife Service เป็นผู้ดูแลจำนวนสัตว์ป่า ช่วยกันดูแลอยู่ 10 สาขาทั่วประเทศ และ Kenya Forest Service คอยดูแลเกี่ยวกับป่าไม้โดยตรง ทั้งสององค์กรมีการบริหารคล้ายกันคือ มีระบบควบคุมความปลอดภัย เช่น การลาดตระเวนตรวจตราที่เข้มข้น การล้อมรั้วไฟฟ้าในอุทยานแห่งชาติบางแห่ง รวมถึงการพยายามสร้างความเข้าใจและมีระบบกฎหมายที่ลดความขัดแย้งระหว่างคนและสัตว์ป่า เช่น การให้เงินชดเชยหากประชาชนถูกสัตว์ทำร้ายได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต หรือการมีกฎหมายที่เปิดให้เจ้าของที่ดินร่วมกันบริหารจัดการที่ดินในครอบครองและเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

อีกสิ่งหนึ่งที่พวกเขาเน้นย้ำอย่างมากถึงมากที่สุด คือ การปลูกฝังจิตสำนึกให้คนเคารพธรรมชาติ พวกเขาเชื่อในวิถีการนี้มากกว่า การชูให้คนเกรงกลัวด้วยปืนหรือบทลงโทษทางกฎหมาย แต่สอนว่าต้นไม้มีบุญคุณ ให้น้ำ ให้อากาศบริสุทธิ์ ให้อาหาร ให้ที่พักพิง ให้ไฟฟ้า เป็นแหล่งกำเนิดของสรรพสิ่งที่เรียกว่าชีวิต จึงไม่ต้องสงสัยว่า ถ้าหากเราเลือกทำลายธรรมชาติ ก็เท่ากับว่าเรากำลังเลือกทำลายชีวิตของเราเอง

ถ้าถามว่า ใช้ไม้อ่อนแบบนี้แล้วคนจะตัดป่าน้อยลงจริงหรือ เจ้าหน้าที่ขององค์กรตอบอย่างมั่นใจว่า เขาเชื่อว่าเป็นอย่างนั้น เพราะการสอนช่วยแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ เป็นการแก้ปัญหาที่ยั่งยืน ถึงจะเห็นผลช้า แต่ก็ได้ผลจริง แถมนเขายังได้วัดแล้วว่าในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา ป่าไม้มีจำนวนเพิ่มขึ้น 3 เปอร์เซ็นต์ และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

E

2400m

3000m

1

2

แต่ถ้าเรามองกันทั่วไป คนที่มีกะจิตกะใจจะรักษาธรรมชาติ ส่วนใหญ่ น่าจะเป็นคนมีอันจะกินหรืออยู่ได้ไม่ลำบาก แต่ความท้าทายในเคนยายังมี ขณะที่ความเหลื่อมล้ำเขามากกว่า คนยากจนก็มีมากกว่าเรา เขาจะอย่างไรให้คนยากจนที่ยังไม่มีแม้แต่รายได้อันเดียวของตัวเองหันมาดูแลสิ่งแวดล้อม

ผู้หญิงที่ชื่อว่า Wangari Maathai คือจุดเปลี่ยนสำคัญ เธอคือนักสิ่งแวดล้อมผู้ได้รับการยกย่องจากนานาชาติ เป็นผู้ตั้งกลุ่ม Green Belt Movement ให้ผู้หญิงชาวบ้านรวมตัวกันขึ้นมาเป็นพลังในการรักษาป่าโดยการปลูกต้นไม้หลายล้านต้น ทั้งยังต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีได้สำเร็จ จนกลายเป็นแรงบันดาลใจให้คนและองค์กรด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมทั่วโลก

3

ที่ใช้ชื่อ Green Belt Movement ก็เพราะกลุ่มผู้หญิงเริ่มต้นปลูกต้นไม้ตามริมเรียกสวนในนาของสามีหรือคนในครอบครัวเป็นแนวยาวเหมือนเข็มขัดสีเขียวที่พาดผ่านดินแดนสีน้ำตาลอันแห้งแล้ง เธอได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ แม้จะเป็นรางวัลสวยหรูแต่นั้นไม่ใช่เส้นทางก่อนที่เธอได้รับมันเลย เพื่อที่จะรักษาป่าในเมือง เธอถูกต่อต้านจากรัฐบาล หย่ากับสามีที่บอกว่า เธออยากกินกินจะควบคุม เธอถูกไล่ออกจากการเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ถูกทำร้ายสาหัสจากการประท้วงอย่างสงบ แต่เธอก็ยังยืนหยัดอยู่เพื่อสิ่งที่เธอเชื่อ

หากจะเปรียบสตีฟ จ๊อบส์ เป็นบิดาแห่งการสร้างสรรคนวัตกรรมแห่งยุค ก็ไม่แปลกที่คนจะยกย่องวงการ์ มาไท เป็นมารดาแห่งการอนุรักษ์ธรรมชาติ

4

นอกจากเคนยาจะมีคนสำคัญอย่างมาไทแล้ว กรุงไนโรบี ยังเป็นที่ตั้งของสำนักงานสหประชาชาติในภูมิภาคแอฟริกาที่เรียกว่า UNON (United Nations Office at Nairobi) ประกอบด้วยสำนักงานระดับประเทศและระดับภูมิภาคของกองทุน โครงการและองค์กรต่างๆ ของสหประชาชาติ รวมทั้งเป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของ UNEP (โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ) และ UN-HABITAT

(โครงการตั้งถิ่นฐานมนุษย์แห่งสหประชาชาติ) จึงมีความสำคัญเช่นเดียวกับสำนักงานสหประชาชาติที่ตั้งอยู่ในเมืองอื่นๆ ของโลก เช่น นิวยอร์ก เจนีวา และเวียนนา

ในการประชุม IPBES (Intergovernmental Platform on Biodiversity & Ecosystem Services) ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ 3-7 ตุลาคม 2554 ที่ UNON หลังมาไทเสียชีวิตเพียงไม่กี่วัน ตัวแทนจากทุกประเทศล้วนกล่าวให้เกียรติมาไท ก่อนจะพูดถึงเรื่องของประเทศตัวเอง

IPBES เป็นการประชุมเพื่อจัดตั้งองค์การวิชาการที่เป็นอิสระ ทำหน้าที่ให้คำแนะนำที่จะช่วยเชื่อมโยงเรื่องวิชาการทางวิทยาศาสตร์กับแนวทางการออกนโยบายเพื่อรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและบริการทางระบบนิเวศ (ecosystem services) ซึ่งถือเป็นการตั้งหน่วยงานใหม่ในสังกัดสหประชาชาติครั้งแรกในรอบหลายสิบปี

การประชุมรอบนี้พยายามสรุปวัตถุประสงค์ของการก่อตั้ง ขอบข่ายการทำงาน โครงสร้างการบริหาร และหลักในการเลือกสถานที่ตั้งของสำนักงานใหญ่ ซึ่งมีกว่า 20 ประเทศอยากไปตั้งในประเทศของตัวเอง รวมทั้งประเทศไทย

ด้วยมีจำนวนตัวแทนเข้าประชุมเกือบครบทุกประเทศในโลก รวมทั้งจากหน่วยงานและองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้องอีกหลายสิบ การประชุมในแต่ละหัวข้อจึงใช้เวลานานมาก เรื่องที่ดูเหมือนเล็กน้อยการใช้คำผิดความหมายอาจนำไปสู่การถกเถียงกันยืดเยื้อ แต่ก็ไม่น่าจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ได้ประโยชน์มากกว่าการประชุมลวกๆ บางประเทศพูดน้อยแต่ได้สาระ ในขณะที่บางประเทศขอแค่ได้พูดสมาชิกที่ตื่น่าจะพิจารณาแล้วว่าสิ่งที่ตัวเองพูดจะมีประโยชน์จริง ถ้าไม่จะได้ไม่ต้องทำให้การประชุมยืดเยื้อไปเปล่าๆ

1 อาทิติยกับการฝึกงานในสถานทูต เราเพิ่งรู้ว่านอกจากงานตรวจลงตราหนังสือเดินทางหรือออกวีซ่าเพื่อคัดกรองคนต่างชาติเข้าประเทศไทยแล้ว สถานทูตยังทำหน้าที่เป็น

A

B

600m ▶

1200m ▶

นายทะเบียนราษฎรครอบครัวตลอดตั้งแต่การรับแจ้งเกิด / ตาย / แต่งงาน / หย่า ยื่นเลิกตั้ง คอยอำนวยความสะดวกและต้อนรับแขกสำคัญที่มาเยือนและเจริญสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ

สถานทูตและกระทรวงการต่างประเทศเป็นช่องทางทางการทูตในการติดต่อประสานงานระหว่างรัฐบาลหรือกระทรวงทบวงกรมของประเทศไทยกับรัฐบาลหรือหน่วยงานของต่างประเทศ จะดำเนินการในเรื่องอะไรเป็นต้องผ่านสถานทูต ทูตต่างๆ ว่าเป็นตัวแทนของรัฐบาลไทยในต่างประเทศ เป็นผู้แทนในการไปร่วมงานสำคัญต่างๆ รวมถึงการร่วมแสดงความเสียใจกับการจากไปของวังการี มาไท

ไม่มีคนเคนยาคนไหนไม่รู้จักมาไท หลายคนที่เราได้คุยด้วยบอกว่า ที่ยังมีต้นไม้อยู่มากมายในเมืองก็เพราะเธอ ในวันที่รถเคลื่อนย้ายศพของเธอจากสวนสาธารณะถึงที่ฝัง ผู้คนมากมายหลั่งไหลมาจากทั่วทุกสารทิศเพียงเพื่อเดินไปส่งเธอ กลุ่มชนจำนวนมากหาคาละโกนร้องเพลงให้วังการี มาไท ไปสู่สุคติและเพื่อรำลึกถึงเธอ ทั้งยังมีการจัดวันร่วมกันปลูกต้นไม้ที่ Karura ป่าในเมืองที่เธอต่อสู้เพื่อรักษาไว้

นอกจากสื่อจากหลายประเทศ กลุ่มมูลนิธิต่างๆ กลุ่มอาชีพของแม่บ้านรากหญ้า เด็กน้อยลูกเสือที่ร่วมกันมาปลูกต้นไม้ เราได้เห็นว่ายังมีคนกลุ่มหนึ่งที่กำลังสร้างความเปลี่ยนแปลง พวกเขาพร้อมตัวกันทำหนังสือพิมพ์ชื่อว่า Kengele บอกเล่าถึงสังคม ทั้งเรื่องความหวังของชีวิต การเรียกร้องเพื่อการศึกษา การแก้ปัญหาความอดอยาก และคงไม่น่าแปลกใจถ้าหากคนกลุ่มนั้นไม่ใช่เด็ก แต่กลุ่มคนทำ Children Newspaper นี่เป็นเด็กอายุ 13-17 ปีเท่านั้น

ครั้งนี้พวกเขาจะมาทำสารคดีเพื่อบันทึกทัศนคติและการเคลื่อนไหวของคนรุ่นใหม่ต่อสิ่งแวดล้อม จากแนวตามุ่งมั่นของพวกเขา เราารู้สึกถึงพลังบางอย่าง...

ก่อนหน้านั้น เราได้ไปที่ทำการของ Green Belt Movement เป็นบ้านกลางสวน ไม่โอ้อ่าทว่าอบอุ่น ยังคงมีไม้กล้าหลายต้นวางเรียงรายเตรียมปลูก มีร่องรอยชัดเจนว่าวังการี มาไท ยังคงคิดถึงอะไรบางอย่างเอาไว้

คุณ Karanja Njoroge ผู้ดูแลมูลนิธิคนต่อไปบอกกับเราว่า มาไทอยากให้มีคนใหม่ๆ ขึ้นมาทำตามความเชื่อของตัวเอง ถ้ามันเป็นสิ่งที่ถูกต้องก็ไม่มีอะไรต้องกลัว สิ่งที่เขาทำเรียนรู้จาก

มาไท ไม่ใช่การริเริ่มทำสิ่งใหญ่ๆ แต่กลับเป็นการยึดมั่นที่จะทำสิ่งเล็กๆ อย่างสม่ำเสมอในทุกๆ วัน

เหมือนคำพูดของเธอที่ว่า "It's a little thing we do that makes a difference. My little thing is planting trees"

และนั่นเป็นสิ่งที่เธอทำมาตลอดหลายสิบปี

ครั้งหนึ่งมาไทได้บอกเล่าถึงนิทานของนักอัมมิงเบิร์ตว่า

...ลึกลงไปในป่าใหญ่ ขณะที่ไฟกำลังลุกไหม้แผดเผาทุกสิ่งทุกอย่าง สัตว์ต่างๆ พากันตื่นตระหนก ยืนนิ่งเฝ้าดูบ้านของตนเองมอดไหม้ไปกับบา ไร่ซึ่งความหวัง เว้นก็แค่เพียงเจ้านักอัมมิงเบิร์ต มันคิดว่ามันต้องทำอะไรสักอย่าง โดยไม่รีรอ นกน้อยใช้ปีกเล็กๆ ของตัวเองบินไปที่แหล่งน้ำ ปากของมันอมน้ำได้เพียงเล็กน้อย กลับมารดน้ำได้ครั้งละไม่กี่หยด เพื่อหวังจะดับไฟ มันบินไปบินมาอย่างนั้นไม่ยอมหยุด ด้วยความเร็วที่สุดเท่าที่มันจะทำได้

ขณะที่สัตว์อื่นยังยืนนิ่ง บอกว่า "เจ้านักอัมมิงเบิร์ต ตัวเจ้าเล็กจ้อยนิดเดียว เอาน้ำกลับมาได้เพียงแค่นี้ ลูกับไฟไหม้ในป่าใหญ่ เจ้าจะหวังไปเปลี่ยนแปลงอะไรได้?"

เจ้าคนน้อยไม่ว่าอะไร ตอบกลับไปว่า "ฉันกำลังทำสิ่งที่ฉันทำได้ที่ดีที่สุด"

จากเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในรอบปีนี้ คงไม่มีใครไม่รู้ว่าโลกเรากำลังเผชิญกับวิกฤต ทั้งที่อำนาจของบางคนอาจเหมือนงวงช้างที่เก็บนำมาได้มากกว่าเจ้านักอัมมิงเบิร์ตหลายเท่า แต่จะมีสักกี่คนที่เลือกทำแบบเจ้าคนน้อยใจใหญ่

นิทานเรื่องนี้ยังไม่มีตอนจบ และอย่าลืมว่าคุณเองก็เป็นหนึ่งในผู้ตัดสินใจ

อภิปัทธ วาสนาดำรงดี นิสิตชั้นปีที่ 3 คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ ไอรดา รื่นภิรมย์ใจ นิสิตชั้นปีที่ 3 คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คือ 2 ตัวแทนที่ผ่านการคัดเลือกจากโครงการ Living with the Earth at Kenya จัดโดยกระทรวงการต่างประเทศ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงไนโรบี และนิตยสาร a day ให้ฝึกงานที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงไนโรบี ประเทศเคนยา เป็นเวลา 15 วัน เพื่อร่วมประชุม IPBES กับตัวแทนจากประเทศไทยในองค์การสหประชาชาติ ศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมกับองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่อยู่ในกรุงไนโรบี และเรียนรู้ฐานของสถานทูต นอกจากบทความนี้แล้ว ยังสามารถติดตามเรื่องราวการทำงานแบบเต็มๆ ในรูปแบบบทความและหนังสือสารคดีได้ทาง www.thaiafrica.net

ขอบคุณ
กระทรวงการต่างประเทศ
คุณโฆษิต จัตรีโพธิ์ ณ เอกอัครราชทูต
คุณสมศักดิ์ เตรียมแจ่งอรุณ อัครราชทูตที่ปรึกษา
และข้าราชการสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงไนโรบี

